

zófiából az univerzumot irányító szellemi szubsztanciát, valamint a zsidó vallási hagyományból öröklött isteni parancsot. Ezt a dualizmust hordozza a rózsza összes jelképe a középkor keresztény világának irodalmi, vallási és művészeti megnyilvánulásaiban. A középkor rózsaképe tehát, miként a keresztény

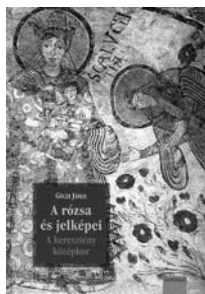
vallás is, két fő gyökérből táplálkozott, és ennek köszönhetően vált az erény, az igazságosság és a szeretet virágává. Géczy ebben a kötetben is tetemes mennyiségű írott és képi anyagot dolgoz fel. A témák a kronologikus sorrendnek megfelelően a koraközépkortól egészen a reneszánsz korig követik egymást. Néhány fontosabbat emelek ki közülük: a patrisztika öröksége, a szerzetesi medicina és monostorkertek rózsái; a romanika képi hagyományai: aszkétizmus és naturalizmus; a profanizálódás és a szentek élete; a Mária-kultusz rózsajelképei; a német misztikusok rózsaidézése; a rózsza regény: *Roland-ének*, *Carmina Burana*; Petrarca rózsái; a gótika és a reneszánsz közös rózsái, és végül a botanikai rózsák.

Géczy szaktudósi minőségéről árulkodik, hogy minden állítását szigorú alapossággal argumentálja, így a kötet színes illusztrációkban és irodalmi hivatkozásokban gazdag, tehát a munkát forráskiadványként is értékelnünk kell. A szerző számos prózai és lírai idézetet publikál, amelyek közül kiemelendők a *Bede Venerabilis*-ből közölt fordítások, a Raimundus Lullus botanikai írásából közölt részletek, valamint Petrarca költeményei. Az illusztrációk közül a ritkaságszámba menő kódexekben talált rózsamotívumokra hívom fel a figyelmet, így a thérouannae-i kódex életfa- és égitest-ábrázolására, a Lobbessen készült bencés kódex teremtéstörténetet ábrázoló egyszerűsített rózsajelképeire, valamint a római mozaikábrázolásokra.

Géczy János sorozatának harmadik kötete, *A rózsza és jelképei — A reneszánsz* címmel várhatóan idén jelenik meg a Gondolat Kiadó gondozásában.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN

(Gondolat Kiadó, Budapest, 2007,
272 oldal, 3200 Ft)

Művészet

BAKOS KATALIN: *10x10 év az utcán* *A magyar plakátművészet története 1890—1990*

A különféle internetes árveréseket, régiségboltokat, antikváriumokat böngésző közönség, a plakátokat gyűjtő szakemberek és a laikusok is régóta tudják, milyen pazar vizuális értékeket vonultatott fel az elmúlt 100—120 év magyar plakátművészete. Legyen szó akár termékpromócióról, film- és színházi premierekről, politikai kampányokról, egészségügyi felvilágosításról, nemes vagy kevésbé nemes célokról, a magyar plakát európai színvonalú vizuális kommunikációs eszköznek minősíthető. A műfaj legnagyobbjai között több kiváló, más területeken is marandót alkotó művészt találunk (például Vaszary Jánost, Rippl-Rónai Józsefet, Ferenczy Károlyt, Kassákot), de az elsősorban plakátművészként ismertté vált jeles alkotók (Faragó Géza, Helbing Ferenc, Pachl Viktor, Tuszky Márton, Bíró Mihály, Földes Imre, Irsai István, Konecsni György stb.) is élvonalbeli művészi értékeket hoztak létre.

E nagy ívű terület megfelelően illusztrált, monografikus feldolgo-

zása hiányzott a szakirodalomból, ezért is olyan fontos, hogy végre napvilágot látott a Magyar Nemzeti Galéria munkatársának, Bakos Katalinnak két évtized kutatásaira épülő kötete. A nagy formátumú album készítésekor a szerző és a kiadó ellenállt annak a csábításnak, hogy az albumot eluralják a vásárlókat csalogató képek; a kötetben a tudományos igényű, kellőképpen adatolt, ugyanakkor olvasmányos szöveg szerves egységben lélegzik a közel háromszáz, kisebb és nagyobb méretű, nem egyszer egészoldalas illusztrációval, reprodukcióval. A főszövegbe beépülő művészi pályaképekből nemcsak az ismert képzőművészek, hanem mára elfeledett grafikusok munkásságával is megismerkedhet az olvasó.

A szerző a rendszerváltozás idejéig követi figyelemmel a 19. század végén Magyarországon is megjelent művészi színvonalú plakáttervezést. Különösen izgalmas felfedezést jelentenek a korai historizáló munkák, Benczúr Gyula 1885-ös plakátja vagy éppen Kádár Gábor 1896-os, Munkácsy *Ecce Homo*-ját reklámozó képe. A szecessziós plakátok esetében a kor legnagyobb művészeinek nevével is gyakrabban találkozhatunk, mint a

modernista munkák esetében, bár a 20. században végig jellemző, hogy a plakátok tükrözik a legfontosabb képzőművészeti tendenciákat. A kötet azon megállapítása, hogy a plakátművészek alakítói is koruk vizuális kultúrájának, különösen igaz a két világháború közötti időszakra, de az ötvenes—hatvanas évekre is. A szocializmus lazuló keretei között a propagandaszereptől fokozatosan szabaduló plakátművészet a hetvenes évektől olyan gazdagságot és változatosságot mutat, amelynek művészettörténeti jelentősége mellett kultúrtörténeti fontosságát is kifejti a szerző.

A gazdag illusztrációs anyagban csupán a Trianon utáni revizionista mozgalmak alkalmazott grafikai termékeit kevesellhetjük, egyébként a kötet szerkesztési arányai jók, mértéktartók. Különösen izgalmas csemege a kommunista propagandagépezet vizuális lenyomatainak összefoglalása, ahol értékrendi berzenkedésünk ellenére is komoly vizuális értékeket, kreatív megoldásokat találhatunk, például Ék Sándor, Macskássy János, Konecsni György, Gábor Pál, Mallász Gitta képein. A kötetnek külön értéke, hogy az egészoldalas illusztrációkhoz kapcsolódó elemzéseket az adott plakát értelmezését segítő előképekkel, mintákkal, párhuzamos plakátokkal egészítette ki a szerző, de az egyértelműség kedvéért ezeket fekete-fehérben adja

közre. Például Czeglédi István és Bánhegyi Tibor 1950-ben készült *Előre a béke és a szocializmus ifjú barcosainak kongresszusáért!* című mozgalmas plakátja mellett a beállítást egy 1948-as fotó (Rákosi Mátyás az MDP I. kongresszusán), valamint Iraklij Toidze negyvenes évek végi plakátja segíti értelmezni.

A kötet rendszerváltás kori anyaga is reprezentatív, s különösen fontos, hogy Orosz István politikai plakátjai mellett hangsúlyos szerepet kap a lengyel származású Ducki Krysztóf bőséges, tavaly éppen Tihanyban bemutatott munkássága is. Végül ki kell emelni a széles közönségnek ajánlható, kiváló kötet remek tipográfiai megoldásait is, amelyek a könyvet tervező Farkas Anna munkáját dicsérik.

L. SIMON LÁSZLÓ

(*Corvina Kiadó, Budapest, 2007, 204 oldal, 9990 Ft*)

FREESCHA: *Freeschaland*

A kaliforniai Nick Huntington és Michael McGroarty Freescha néven publikáló duója 2000-ben robant be a köztudatba *Kids Fill the Floor* című lemezeivel, mely az általuk egyengetett Attack 9 kiadónál jelent meg. A naiv és retroid hangzásuk keltette atmoszféra elsősre a

korai Air-felvételekre, de leginkább a Boards of Canada világára emlékeztethet bennünket, többedik hallgatásra azonban a helyzet egyértelműen más lesz. Légies, hosszan elnyújtott, pszichedelikus romantikával bíró alkotásaik nagyobb teret adnak a képzeletnek. Ők maguk is hangsúlyozzák, hogy munkáik gyakorta a fejükben leforgatott filmek zenéiként jellemezhetők. A 2007 végén megjelent *Freeschaland* című válogatásalbumuk is efféle „filmzene” ajándécsomag.

A dupla CD-re égetett anyag igen nagy falat. Az első, 12 számból álló lemez a duó első három rövidebb EP-jét tartalmazza. A régi szintetizátorok és orgonák visszhangzó, andalító melódiái és a dobgépek finom kezdetlegességgel bírnak, azonban egyáltalán nem beszélhetünk gyengébb vagy kiforatlannak nevezhető művekről. Mindegyik számon belül előbb vagy utóbb szembejön velünk valamilyen szívmengetős csillogás. Szinte az összesből ki lehetne emelni egy ilyen részt. Talán a CD nyitó felvétele, a *Bulb* lehetne ennek iskolapéldája, mely visszafogottan kibontakozó nyolc perce után vokóderes énekbe úszik át. „The birds singing in the sunrise” — kapjuk meg különböző polifon hangfekvésekben, mi alatt eltávolodik tőlünk a visszafogott dob gép és a szintetizátor-me-

lódia szekvenciája. Ritkán hallani ilyen megható és romantikus gicscset a mai elektronikus zenék világában, így talán nem is meglepő, hogy ez a felvétel 1999-ben íródott. A másik hasonló darab a *Holiday Frost*. Repetitív melódiákkal gondolkodtatja el a hallgatót, melyeket szűrőkön áteresztett, visszhangzó elektromos orgonák és szintetizátorok, majd nem sokkal ezután egy zongora szólamai hoznak létre. A szám instrumentális és dob nélküli, ritmusát a negédes dallamok diktálják. Nem mondhatni, hogy mindez céltalan ambient, ami ön-maga háttéréért akarna beszélni. Az angol zenekritikában már semmitmondóvá koptatott *cine-matic* kifejezést fényesíti ki újra ez a naiv érzelmeket infantilis sallangokkal felszínre hozó öt perc. És ez a mondat nyugodt szívvel alkalmazható az egész első lemezre, ami már önmagában megfekszi a hallgató gyomrát, ha azt egy ültő helyében hallgatja végig.

A második lemez az eddig csak válogatásokon szereplő, netán kiadatlan felvételek változatait tartalmazza. A hangsávok, amelyekből e lemez atmoszférája összeáll, összetettebbek, „koszosabbak” és variáltabbak. Továbbá itt tűnnek elő az apró, érthetetlenül eltorzított és kísérteties szövegminták, melyek a duó frissebb felvételeit szokták gaz-

